

VỀ Ý THỨC ĐẠO ĐỨC THANH NIÊN DƯỚI TÁC ĐỘNG CỦA KINH TẾ THỊ TRƯỜNG ĐỊNH HƯỚNG XÃ HỘI CHỦ NGHĨA Ở VIỆT NAM HIỆN NAY

PHẠM THU HÀ (*)

Tóm tắt: Nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa thuộc cơ sở hạ tầng, với những đặc trưng riêng của nó đã tác động mạnh mẽ đến ý thức đạo đức của con người. Thanh niên Việt Nam hiện nay là những người chịu tác động mạnh mẽ nhất từ điều kiện kinh tế thị trường, bởi vì, họ là những người sinh ra và lớn lên trong thời kỳ ở Việt Nam bắt đầu xây dựng kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa. Bài viết sử dụng tìm hiểu về thực trạng ý thức đạo đức của thanh niên; đánh giá sự biến đổi ý thức đạo đức thanh niên Việt Nam hiện nay dưới tác động của kinh tế thị trường; từ đó, đưa ra những khuyến nghị nhằm xây dựng, phát huy ý thức đạo đức thanh niên Việt Nam trong bối cảnh hiện nay.

Từ khoá: Đạo đức thanh niên; ý thức đạo đức thanh niên; kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa.

Abstract: The socialist-oriented market economy has strongly influenced the moral consciousness of people. Vietnamese youth are the ones who are most strongly affected by market economy because they grow up along with the process of building the socialist-oriented market economy in our nation. The article uses literature review method to analyze young people's moral consciousness, assess the change in moral consciousness of Vietnamese youth today under the impact of the market economy; thereby proposing recommendations to promote moral consciousness of Vietnamese youth in the current context.

Keywords: Youth ethics; moral consciousness; socialist-oriented market economy.

Ngày nhận bài: 20/5/2021; Ngày sửa bài: 02/6/2021; Ngày duyệt đăng bài: 02/7/2021.

1. Đặt vấn đề

Kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa là sự đột phá sáng tạo trong tư duy và thực tiễn lãnh đạo sự nghiệp đổi mới của Đảng Cộng sản Việt Nam. Tại Đại hội khóa IX (năm 2001), Đảng ta chính thức đưa ra khái niệm “*kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa*”, coi đó là mô hình tổng quát, là đường lối chiến lược nhất quán của Việt Nam trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội. Trên cơ sở nghiên cứu lý luận, tổng kết thực tiễn, vận dụng sáng tạo những quan điểm của Chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, tiếp thu có chọn lọc những kinh nghiệm thực tiễn của các nước trên thế giới, mô hình kinh tế thị trường ở Việt Nam từng bước

được bổ sung, phát triển qua các kỳ Đại hội của Đảng. Tại Đại hội khóa XIII, Đảng Cộng sản Việt Nam tiếp tục hoàn thiện, chỉ ra những nội hàm cơ bản về nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa để thống nhất nhận thức và thực hiện: “*Đó là nền kinh tế thị trường hiện đại, hội nhập quốc tế, vận hành đầy đủ, đồng bộ theo các quy luật của kinh tế thị trường, có sự quản lý của Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa, do Đảng Cộng sản Việt Nam lãnh đạo; bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa vì mục tiêu “dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn*

(*) Th.S., Học viện Thanh thiếu niên Việt Nam;
Email: phamthuha23@gmail.com

minh” phù hợp với từng giai đoạn phát triển của đất nước⁽¹⁾.

Kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa là yếu tố thuộc cơ sở hạ tầng, với những đặc trưng riêng của nó đã tác động mạnh mẽ đến ý thức đạo đức của con người. Ý thức đạo đức trước hết là một hình thái ý thức xã hội giống với những hình thái ý thức xã hội khác, đều phản ánh tồn tại xã hội, được hình thành trong thực tiễn lao động xã hội. Ý thức đạo đức là một bộ phận của kiến trúc thượng tầng, của ý thức xã hội, một mặt bị quy định bởi cơ sở hạ tầng, tồn tại xã hội; mặt khác nó cũng có tính độc lập tương đối và tác động trở lại đối với cơ sở hạ tầng, tồn tại xã hội. Khi cơ sở hạ tầng thay đổi, nền tảng kinh tế thay đổi, ý thức đạo đức cũng thay đổi theo cho phù hợp và đồng thời tác động trở lại sự phát triển kinh tế.

Khi Việt Nam bước vào nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, bên cạnh những thành tựu đạt được từ kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội, chúng ta bắt gặp những hiện tượng lệch chuẩn về mặt đạo đức của một bộ phận người dân. Là lớp người sinh ra và lớn lên trong bối cảnh đất nước phát triển nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, thanh niên chịu tác động mạnh mẽ nhất từ điều kiện kinh tế thị trường ở Việt Nam. Thực hiện nghiên cứu này, tác giả hướng đến việc góp phần phát huy những biến đổi tích cực, xây dựng ý thức đạo đức thanh niên Việt Nam trong điều kiện kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa.

2. Một số đặc điểm về ý thức đạo đức của thanh niên Việt Nam

Thời đại toàn cầu hóa hiện nay là cuộc đua tranh về năng lực sáng tạo, năng lực kiến tạo tri thức giữa các quốc gia, giữa các doanh nghiệp và mỗi cá nhân. Năng lực sáng tạo đó nằm trong chính những ước mơ, hoài bão của thế hệ trẻ, những

người luôn khát khao kiếm tìm, phát hiện, nắm bắt và chinh phục cái mới, những đỉnh cao tri thức mới. Thanh niên với tính năng động, sáng tạo, là những người tiên quân vào khoa học, công nghệ và hội nhập quốc tế, thực sự trở thành một lực lượng tiêu biểu cho nguồn trí tuệ của dân tộc, trở thành một động lực trong sự nghiệp phát triển kinh tế - xã hội, phát triển văn hóa, phát triển con người và tạo nguồn nhân lực có kiến thức, là một trong những nhân tố quyết định đến sự phát triển nhanh chóng và bền vững đất nước.

Về cấu trúc của ý thức đạo đức nói chung có nhiều quan điểm khác nhau. Có quan điểm cho rằng “*ý thức đạo đức gồm hệ thống tri thức về giá trị và định hướng giá trị đạo đức, tình cảm và lý tưởng đạo đức*”⁽²⁾, hay “*ý thức đạo đức (về cấu trúc) gồm tri thức đạo đức, tình cảm đạo đức và ý chí đạo đức*”⁽³⁾. Như vậy, ý thức đạo đức, về mặt cấu trúc, gồm tình cảm đạo đức, tri thức đạo đức, lý tưởng đạo đức, ý chí đạo đức. Ý thức đạo đức của thanh niên có những đặc điểm sau:

- Tri thức đạo đức hay sự hiểu biết của thanh niên về hệ thống những nguyên tắc, chuẩn mực đạo đức của thanh niên khá đầy đủ và dần được hoàn thiện. Đạo đức thanh niên có đặc điểm này là do lứa tuổi thanh niên là lứa tuổi mà quá trình cảm giác, tri giác, chú ý, ghi nhớ đã hoàn thiện và có bước phát triển về chất nên thanh niên phản ánh tương đối đúng đắn, chính xác các sự vật và hiện tượng của thế giới khách quan. Bên cạnh đó, do có năng lực

⁽¹⁾ Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, Tập 1, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội; tr.128-129.

⁽²⁾ Bộ Giáo dục và đào tạo (2002), *Giáo trình Triết học Mác - Lênin*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.

⁽³⁾ Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh - Khoa Triết học (2004), *Giáo trình đạo đức học*, Nxb. Lý luận chính trị, Hà Nội.

suy nghĩ khá độc lập và sự phong phú về tri thức, thanh niên đã xác định được những giới hạn cho hành vi của mình, xác định giá trị đạo đức của hành vi. Tuy nhiên, do tính bông bột, sôi nổi và thiếu kinh nghiệm nên tri thức đạo đức của thanh niên dễ bị tác động bởi ngoại cảnh, dễ xuất hiện khuynh hướng phiến diện và chủ quan, cố chấp, thoát ly hiện thực, hoài nghi tất cả.

- Tình cảm đạo đức của thanh niên rất phong phú, có cơ sở lý tính khá vững vàng. Tình cảm đạo đức của thanh niên gắn liền với sự hiểu biết những nguyên tắc và chuẩn mực đạo đức. Trong bối cảnh hiện nay, tình cảm nghĩa vụ và tình cảm trách nhiệm của thanh niên trước xã hội và những người xung quanh, khả năng đồng cảm, nhu cầu về tình bạn, tình yêu, tình đồng chí và những tình cảm chính trị - đạo đức phát triển một cách rõ rệt. Tuy nhiên, tình cảm đạo đức của thanh niên mà nhất là thanh niên mới lớn dễ bị kích động, không ổn định. Tính hai mặt thể hiện rõ ràng, có khi biểu hiện nhiệt tình phấn đấu vì lý tưởng, có lúc lại từ chỗ cuồng nhiệt biến thành nản chí.

- Lý tưởng đạo đức: Thanh niên có xu hướng chọn cho mình một mô hình nhân cách, một mẫu người lý tưởng để noi theo. Họ thường học tập những đức tính điển hình, những nét tính cách độc đáo, tức là cái nội dung của mẫu người lý tưởng. Trong quá trình theo đuổi lý tưởng của mình, thanh niên thường chăm lo đến việc tu dưỡng bản thân đạt được những phẩm chất của mẫu người lý tưởng. Đó vừa là ưu thế vừa là hạn chế của thanh niên, nhất là thanh niên mới lớn. Họ chưa xây dựng cho mình một hệ thống nguyên tắc, chuẩn mực đạo đức xác định mà thường phải dựa vào những khuôn mẫu có sẵn, những mẫu người lý tưởng. Do trình độ hiểu biết và kinh nghiệm sống chưa sâu sắc nên trong

việc lựa chọn lý tưởng của thanh niên dễ bị ảnh hưởng bởi trào lưu xã hội và rất dễ sa vào xu hướng chuộng hình thức mà sao lãng nội dung. Mặt khác, do sự từng trải xã hội còn ít, thanh niên thường có xu hướng lý tưởng hóa. Khi “thần tượng” sụp đổ, thanh niên dễ rơi vào trạng thái thất vọng, mất niềm tin, mất định hướng, đi vào con đường lầm lạc.

3. Biểu hiện ý thức đạo đức thanh niên Việt Nam dưới tác động của kinh tế thị trường

Nghị quyết 25-NQ/TW, Hội nghị lần thứ bảy Ban Chấp hành Trung ương (khóa X), về “Tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với công tác thanh niên thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa” đã khẳng định: “*Thanh niên là rường cột của nước nhà, là chủ nhân của đất nước, tương lai của dân tộc, lực lượng xung kích trong xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, một trong những nhân tố quyết định sự thành bại của sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước, hội nhập quốc tế và xây dựng chủ nghĩa xã hội*”⁽⁴⁾. Trong suốt sự nghiệp lãnh đạo cách mạng đất nước, Đảng ta và Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn coi trọng vai trò và sức mạnh của thế hệ thanh niên. Người đã chỉ rõ “*Thanh niên là người chủ tương lai của đất nước, nước nhà thịnh hay suy, yếu hay mạnh, một phần lớn là do thanh niên*”⁽⁵⁾, đặc biệt là vai trò ý thức đạo đức của thanh niên trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ tổ quốc.

Tác động của kinh tế thị trường đối với ý thức đạo đức không đơn thuần đối với một số đối tượng nào mà tác động đến tất cả các tầng lớp trong xã hội. Trong đó,

⁽⁴⁾ Đảng Cộng sản Việt Nam (2008), *Văn kiện Hội nghị lần thứ bảy Ban Chấp hành Trung ương khóa X*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.

⁽⁵⁾ Ban Bí thư Trung ương Đảng (2002), *Hồ Chí Minh toàn tập*, tập 5, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật.

thanh niên chịu tác động mạnh mẽ nhất, bởi vì, thanh niên là giai đoạn bắt đầu tiếp xúc với môi trường kinh tế - xã hội nhiều hơn so với thiếu niên, nhi đồng nhưng yếu tố tâm lý còn chưa ổn định, có những biểu hiện phức tạp, mâu thuẫn, kinh nghiệm sống còn hạn chế, năng lực tự giáo dục còn yếu, dễ bị chi phối bởi ngoại cảnh. Sự tác động của kinh tế thị trường đã làm cho ý thức đạo đức của thanh niên Việt Nam có những biến đổi tích cực lẫn tiêu cực. Trước hết, dưới tác động của nền kinh tế thị trường về ý thức đạo đức của thanh niên Việt Nam có những biểu hiện tích cực, cụ thể:

Thứ nhất, thanh niên Việt Nam đã thực hiện được vai trò là lực lượng xung kích đối với việc giữ gìn và phát huy tinh thần yêu nước, ý thức tự cường dân tộc, bảo đảm cho dân tộc ta hội nhập, hợp tác phát triển bền vững, khẳng định nền độc lập tự chủ đích thực của đất nước.

Trong việc xây dựng Tổ quốc Việt Nam, tinh thần yêu nước của thanh niên đã thể hiện ở việc thực hiện nhiệm vụ đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước, xây dựng cơ sở cho chủ nghĩa xã hội. Thanh niên đã đóng vai trò quan trọng trong việc xây dựng nền kinh tế thị trường theo định hướng xã hội chủ nghĩa, không ngừng nâng cao năng suất lao động, thực hiện chuyển dịch cơ cấu kinh tế, tạo ra sự chuyên môn hóa trong sản xuất. Để thực hiện nhiệm vụ này thanh niên đã không ngừng học hỏi, phát triển kinh tế tri thức, tiếp thu công nghệ, khoa học kỹ thuật tiên tiến trên thế giới, chung sức chung lòng đưa đất nước thoát khỏi nghèo nàn lạc hậu, xây dựng nền kinh tế Việt Nam ngày càng phát triển.

Thứ hai, thanh niên đã đảm nhiệm được vai trò tích cực trong việc kế thừa và phát huy những truyền thống đoàn kết, ý thức cố kết cộng đồng, cần cù, hiếu học,

dũng cảm, sáng tạo và lạc quan của dân tộc trong bối cảnh toàn cầu hóa. Có thể thấy rằng, trong thời gian qua, thanh niên Việt Nam đã có vai trò quan trọng trong việc gìn giữ, làm đậm đà, phong phú, sâu sắc hơn những giá trị tiêu biểu của văn hóa truyền thống như: đoàn kết, ý thức cố kết cộng đồng, cần cù, hiếu học, dũng cảm, sáng tạo và lạc quan. Thanh niên đã lựa chọn con đường giao thoa, tiếp xúc với văn hóa nước ngoài để văn hóa Việt Nam được tiếp cận những thành tựu to lớn của công nghệ kỹ thuật mới.

Trong tình hình hiện nay, thanh niên Việt Nam vẫn tiếp tục giữ gìn và phát huy tinh thần đoàn kết, ý thức cộng đồng, yêu thương, đùm bọc lẫn nhau trong lúc khó khăn, hoạn nạn. Đại đa số thanh niên vì lợi ích chung, đặt lợi ích dân tộc lên trên lợi ích cá nhân... đặc biệt, trong hai năm qua, trước những diễn biến phức tạp của dịch bệnh Covid-19, thanh niên Việt Nam đã trở thành lực lượng tiên phong trong việc phòng chống dịch, giúp đỡ người dân ở những vùng dịch, xung phong vào tuyến đầu để chống dịch,... Đó là những biểu hiện tốt đẹp của việc giữ gìn và phát huy tinh thần đoàn kết cộng đồng của thanh niên Việt Nam.

Thứ ba, thanh niên đã thực hiện tốt vai trò giữ gìn và phát huy truyền thống thương người, nhân nghĩa của nhân dân ta - đây là một truyền thống quý báu của dân tộc, là cội nguồn của đạo đức. Ngày nay, những vấn đề như: yêu thương, giúp đỡ con người, chống tệ nạn xã hội, chống nhân đạo nạn đói và mù chữ, chống dịch bệnh, bảo đảm môi trường sinh thái, phong trào thiện nguyện,... Trên mỗi "mặt trận" thanh niên xung kích hết mình nhằm đạt mục tiêu của chủ nghĩa đồng nhất với chủ nghĩa xã hội, xã hội công bằng, dân chủ, văn minh.

Trong những năm qua, giá trị thương

người, nhân nghĩa tiếp tục được dân tộc ta kế thừa, phát huy và nâng lên một tầm cao mới trong xây dựng lối sống của mình. Thanh niên cũng góp sức vào các phong trào có ý nghĩa sâu sắc, thể hiện sự thương yêu, chia sẻ, bao dung giữa con người với con người, với cộng đồng: “Uống nước nhớ nguồn”, “Áo lụa tặng bà”, “Hiến máu nhân đạo”, “Gây quỹ vì người nghèo”, “Nói vòng tay lớn”, “Vòng tay nhân ái”, “Thanh niên tình nguyện phát triển nông thôn”, “Tuổi trẻ tình nguyện vì cuộc sống cộng đồng”; “Tuổi trẻ làm theo lời Bác, sống đẹp, sống có ích”,.... Đó là những minh chứng cụ thể của việc giữ gìn và phát huy tinh thần, giá trị đạo đức của dân tộc của tầng lớp thanh niên Việt Nam. Xác định rõ vai trò phát triển kinh tế - xã hội đất nước của mình, thanh niên Việt Nam đang ra sức cống hiến trên tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội. Đặc biệt, họ xây dựng cho mình hình ảnh xung kích đi đầu trong các phong trào tình nguyện.

Tuy nhiên, bên cạnh những biểu hiện tích cực, ý thức đạo đức của thanh niên cũng có những hạn chế nhất định, đó là:

Thứ nhất, một bộ phận thanh niên có biểu hiện xa rời đạo đức truyền thống tốt đẹp của dân tộc, chạy theo chủ nghĩa cá nhân. Đứng trước những khó khăn thách thức của đất nước hiện nay về kinh tế, xã hội và những tiêu cực đang diễn ra, một bộ phận thanh niên có biểu hiện mất phương hướng, giảm sút niềm tin, thậm chí hoài nghi vào chủ nghĩa xã hội ở nước ta. Có những thanh niên có điều kiện ra nước ngoài học tập, công tác, khi về nước đã có những thái độ chỉ trích, phê phán chủ quan, phiến diện, thậm chí có thái độ đối lập, như ca ngợi phương Tây, chỉ trích những khó khăn, yếu kém của đất nước, không những không có thái độ chia sẻ, trách nhiệm mà còn chê bai, lên án,... Một số đã quên đi tinh thần tự tôn dân

tộc, lẽ sống cao cả, sẵn sàng hy sinh xương máu mới giành được độc lập, tự do của các thế hệ cha anh, sống ích kỷ, không có trách nhiệm.

Một bộ phận thanh niên khác thì thờ ơ về chính trị, thiếu tình nghĩa trong mối quan hệ giữa người với người, chỉ lo làm ăn kinh tế chạy theo lợi nhuận kể cả bất cứ bằng giá nào, chạy theo lối sống vật chất tầm thường, muốn hưởng thụ hơn cống hiến, sống thực dụng, buông thả. Một số nghiên cứu đã chỉ ra rằng, nhóm giá trị ít được sinh viên chú ý nhất là nhóm giá trị thể hiện trong mối quan hệ với cộng đồng, “Nhân ái” chỉ được sinh viên xếp thứ 7/10, giá trị “vì lợi ích cộng đồng” và “hy sinh vì người khác” xếp cuối cùng trong các giá trị... Điều đó cho thấy cái tôi của thanh niên vẫn còn rất lớn, lợi ích cá nhân rất có thể được đặt lên trên cả lợi ích chung.

Thứ hai, sự sùng bái đồng tiền, chạy theo giá trị vật chất, sống thực dụng, ích kỷ đã bắt đầu lan rộng và khá phổ biến trong thanh niên. Đảng Cộng sản Việt Nam đã nhận định: “...xu hướng thực dụng, chạy theo lối sống hưởng thụ có chiều hướng gia tăng”⁽⁶⁾. Trong nền kinh tế tri thức, những sản phẩm kỹ thuật cao, thiết bị công nghệ thông tin như internet, máy vi tính, laptop, smartphone,... là những phương tiện rất cần thiết để phục vụ cho quá trình học tập làm việc nhưng đang có những biểu hiện chạy theo mốt, ưa chuộng hình thức, không phát huy được tác dụng, sự tiện lợi của những công cụ này mà còn khai thác mặt xấu của các phương tiện này như trang web đồi trụy, trò chơi bạo lực,...

Thứ ba, trong quá trình giao lưu văn

⁽⁶⁾ Đảng Cộng sản Việt Nam (2008), *Văn kiện Hội nghị lần thứ bảy Ban Chấp hành Trung ương khóa X*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.

hóa, thanh niên có nguy cơ tiếp thu ngay cả những tư tưởng, lối sống mới đi ngược lại với tư tưởng, lối sống truyền thống của dân tộc ta tạo ra những thách thức trong vấn đề giữ gìn và phát huy giá trị văn hóa truyền thống. Trong xã hội “vẫn còn không ít các sản phẩm văn hóa, hoạt động văn hóa lai căng, thấp kém, thậm chí độc hại” đẩy thanh niên đến chỗ có hành vi thiếu văn hóa, phản đạo đức thậm chí vi phạm pháp luật⁽⁷⁾. Hơn nữa, một số phẩm chất cần thiết trong nền kinh tế thị trường chưa được thanh niên nhận thức một cách đầy đủ. Những phẩm chất như tôn trọng pháp luật, trung thực, tự lập, dân chủ, hữu nghị hợp tác, đạo đức kinh doanh, đạo đức công vụ,... chưa được thanh niên chú trọng.

Như vậy, dưới tác động của kinh tế thị trường, ý thức đạo đức của thanh niên biến đổi ở tất cả các yếu tố cấu thành đạo đức về ý thức đạo đức, hành vi đạo đức và quan hệ đạo đức. Mặt tích cực thể hiện kinh tế thị trường tạo điều kiện cho thanh niên tiếp cận, rèn luyện nhiều giá trị đạo đức của xã hội hiện đại thiết thực hơn, thực tế hơn như: năng động, sáng tạo, giữ chữ tín, tôn trọng tự do cá nhân, tôn trọng pháp luật, tinh thần trách nhiệm, hợp tác,... được thể hiện qua các quan hệ đạo đức đa dạng, phong phú và bằng những việc làm cụ thể vì lợi ích của bản thân và cộng đồng. Mặt tiêu cực biểu hiện ở một bộ phận thanh niên xa rời đạo đức truyền thống của dân tộc, chạy theo chủ nghĩa cá nhân, thực dụng, ích kỷ, trái với thuần phong mỹ tục. Sự tác động này hết sức phức tạp xuất phát từ nhiều nguyên nhân khác nhau. Nguyên nhân cơ bản của những hạn chế trong ý thức đạo đức của thanh niên là do nền tảng kinh tế thị trường ở nước ta đang trong thời kỳ chuyển đổi từ nền kinh tế tập trung quan liêu bao cấp sang nền kinh tế thị trường,

cái mới và cái cũ cùng tồn tại, đan xen nhau, cơ chế kinh tế thị trường và các thể chế liên quan đang trong quá trình hoàn thiện nhưng việc giáo dục đạo đức của thanh niên cả về nội dung và hình thức chưa thật sự phù hợp với điều kiện kinh tế đó, và chưa phù hợp với đặc điểm tâm sinh lý lứa tuổi và những đặc điểm về đạo đức của thanh niên. Hơn nữa, một bộ phận thanh niên chưa có sự tự giác rèn luyện đạo đức nên chịu tác động nặng nề từ mặt trái của nền kinh tế thị trường.

4. Kết luận

Thanh niên chiếm vị trí trung tâm trong chiến lược phát triển con người. Ý thức đạo đức của thanh niên chịu tác động to lớn của nền kinh tế thị trường và ngược lại để phát triển kinh tế thị trường rất cần có lực lượng thanh niên với đạo đức trong sáng. Vì vậy, xây dựng ý thức đạo đức cho thanh niên là vấn đề quan tâm của toàn xã hội. Nguyên nhân của thực trạng ý thức đạo đức của thanh niên trong điều kiện nền kinh tế thị trường ở Việt Nam hiện nay không đơn giản chỉ do tác động từ mặt trái của kinh tế thị trường mà còn do thể chế kinh tế thị trường, nhà nước pháp quyền, các tổ chức chính trị - xã hội chưa hoàn thiện, do những hạn chế trong quá trình xây dựng đạo đức và đặc biệt là do sự tự giáo dục, rèn luyện đạo đức của thanh niên còn yếu.

Xây dựng ý thức đạo đức của thanh niên Việt Nam trong điều kiện kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa là giúp cho thanh niên hình thành và hoàn thiện ở họ những chuẩn mực đạo đức phù hợp với đặc điểm tâm sinh lý của thanh niên trên cơ sở kinh tế hiện thực ở Việt Nam hiện nay, đồng thời không xa rời

⁽⁷⁾ Lê Thị Tuyết Ba (2005), *Tình cảm đạo đức và vấn đề bồi dưỡng tình cảm đạo đức trong điều kiện kinh tế thị trường ở nước ta hiện nay*, Tạp chí Triết học số 1.

truyền thống đạo đức dân tộc và đạo đức xã hội chủ nghĩa, cộng sản chủ nghĩa. Để xây dựng ý thức đạo đức của thanh niên đáp ứng yêu cầu trên cần thực hiện đồng bộ những giải pháp như: xây dựng và hoàn thiện cơ sở kinh tế và điều kiện vật chất cho sự phát triển đạo đức của thanh niên trong nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa; tăng cường tính nghiêm minh của pháp luật, hạn chế tham nhũng, tiêu cực xã hội; nâng cao vai trò của Đảng Cộng sản Việt Nam trong việc xây dựng đạo đức của thanh niên; đổi mới giáo dục đạo đức trong nhà trường theo hướng thiết thực, hiệu quả đáp ứng yêu cầu phát triển nền kinh tế thị trường hiện nay; phát huy vai trò của gia đình và xã hội trong việc giáo dục đạo đức của thanh niên; phát huy vai trò tự giáo dục và rèn luyện đạo đức của thanh niên. Việc xây dựng đạo đức của thanh niên đạt được hiệu quả cao khi có sự đồng tâm hiệp lực của Đảng, Nhà nước, các tổ chức chính trị - xã hội, của gia đình, nhà trường, xã hội và bản thân thanh niên trong quá trình thực hiện nhiệm vụ này.

Việc phát huy những ưu điểm về ý thức đạo đức của thanh niên, khắc phục tình trạng suy thoái đạo đức của một bộ phận không nhỏ thanh niên để xây dựng đạo đức của thanh niên đáp ứng yêu cầu thời đại là hết sức khó khăn do nhiều nguyên nhân khách quan, chủ quan đan xen, phức tạp. Song, với định hướng đúng đắn và những giải pháp cụ thể giải quyết từ cơ sở khách quan của sự hình thành ý thức đạo đức của thanh niên cho đến những yếu tố chủ quan, từ những yếu tố tác động trực tiếp đến những yếu tố tác động gián tiếp tới quá trình xây dựng ý thức đạo đức cùng với sự quyết tâm của toàn xã hội, sự lãnh đạo đúng đắn của Đảng, sự quản lý chặt chẽ của

Nhà nước và sự phối kết hợp chặt chẽ của các tổ chức chính trị - xã hội, các hiệp hội, với gia đình, nhà trường, tin rằng công cuộc xây dựng ý thức đạo đức cho thanh niên Việt Nam trong nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa nhất định sẽ đạt hiệu quả cao.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đảng Cộng sản Việt Nam (2008), *Văn kiện Hội nghị lần thứ bảy Ban Chấp hành Trung ương khóa X*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
2. Đảng Cộng sản Việt Nam (2001), *Văn kiện Đại hội Đại biểu lần thứ IX*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
3. Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, Tập 1, Nxb. Chính trị quốc gia sự thật, Hà Nội.
4. Ban Bí thư Trung ương Đảng (2002), *Hồ Chí Minh toàn tập, tập 5*, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật.
5. Lê Thị Tuyết Ba (2005), *Tình cảm đạo đức và vấn đề bồi dưỡng tình cảm đạo đức trong điều kiện kinh tế thị trường ở nước ta hiện nay*, Tạp chí Triết học số 1.
6. Lê Thị Tuyết Ba (2010), *Ý thức đạo đức trong điều kiện kinh tế thị trường ở Việt Nam hiện nay*, Nxb. Khoa học xã hội, Hà Nội.
7. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2002), *Giá trị Triết học Mác - Lênin*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
8. Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh - Khoa Triết học (2004), *Giá trị đạo đức học*, Nxb. Lý luận chính trị, Hà Nội.
9. Viện Nghiên cứu thanh niên (2009), *Kết quả điều tra tình hình thanh niên năm 2009*, Bộ Khoa học công nghệ và môi trường - Trung Ương Đoàn thanh niên cộng sản Hồ Chí Minh.